

УДК 378.147:78

МАЙБУТНІЙ УЧИТЕЛЬ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ОСВІТИ

Снедкова Л.А.

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

У статті розглянуто проблеми професійної інструментальної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах удосконалення сучасної мистецької освіти завдяки впровадженню європейської кредитно-трансферної системи навчання. Особливу увагу приділено питанням співвідношення традиційних методів навчання та використанню інноваційних технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Підкреслено необхідність цілеспрямованого розвитку творчих здібностей безпосередньо через вільне володіння грою на музичних інструментах.

Ключові слова: європейська кредитно-трансферна система, інноваційні технології, фахова підготовка, виконавська підготовка, творчі здібності.

БУДУЩИЙ УЧИТЕЛЬ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

Снедкова Л.А.

В статье рассмотрены проблемы профессиональной инструментальной подготовки будущих учителей музыкального искусства в условиях усовершенствования современной системы образования при помощи внедрения европейской кредитно-трансферной системы обучения. Особое внимание уделено проблеме соотношения традиционных методов обучения и использованию инновационных технологий в процессе профессиональной подготовки будущих учителей музыкального

искусства. Обусловлена необходимостью целенаправленного развития творческих способностей через непосредственное освоение музыкального инструмента.

Ключевые слова: европейская кредитно-трансферная система, инновационные технологии, профессиональная подготовка, исполнительская подготовка, творческие способности.

FUTURE TEACHERS OF MUSIC IN THE CONTEXT OF MODERN EDUCATION PARADIGM

L. Snedkova

The article discusses the problem of training the future teachers of music in terms of improvement of modern education system with the help of the introduction of a European credit transfer system of education. Particular attention is paid to the problem of the relation of traditional teaching methods and the use of innovative technologies in the training of future teachers of music. Due to the need for targeted development of creative abilities through direct development of a musical instrument.

Keywords: European credit transfer system, innovative technologies, performance training, training, creativity.

Постановка проблеми. Модернізація навчального процесу у вищих навчальних закладах (ВНЗ) передбачена Національною концепцією розвитку освіти, що «визначає основні напрями, пріоритети, завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти» [8, 2] та відкриває перед педагогічною наукою нові горизонти й позитивні перспективи. Разом з тим виникають нові завдання, які пов'язані з потребами освітньої галузі в цілому та перспективами мистецької освіти зокрема.

Мистецька освіта сьогодні переживає складний період сучасних перетворень, де на фоні традиційної класичної методології активно розвивається практика впровадження інноваційних технологій навчання. Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах вищого навчального закладу потребує оновлення форм та ме-

тодів підготовки, які допоможуть розкрити творчий потенціал та педагогічні здібності студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми методології музичної освіти в системі підготовки студентів творчих спеціальностей науково досліджували О. Донченко, І. Ларіна, В. Попова, Т. Танько, М. Чернявська та ін.

Вагомою часткою змісту підготовки студента є володіння грою на музичному інструменті. Сутність всебічної підготовки фахівця через виконавську підготовку розглядалася у працях М. Давидова, Л. Ісаєвої, Т. Корольової, Т. Масової, І. Могилевської, В. Муцмахера, І. Теребаєвої та ін.

Мета дослідження. Опрацювання та аналіз першоджерел показали, що перед викладачами педагогічних та мистецьких навчальних закладів постало завдання максимального розкриття індивідуальних здібностей майбутнього вчителя музичного мистецтва, формування його як суб'єкта соціального та професійного життя, виховання у нього прагнення до самореалізації.

Успішному розв'язанню поставлених завдань сприятиме використання в навчально-виховному процесі особисто зорієнтованої «Освітньо-професійної програми» (ОПП) дисциплін циклу фундаментальної спеціальної підготовки [1, 163].

Об'єктом дослідження є визначення специфіки та виявлення умов підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті сучасної парадигми освіти.

Предмет дослідження є співвідношення традиційних методів і підходів із сучасними тенденціями впровадження інноваційних технологій у процес фахової підготовки вчителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Мистецька освіта поступово, але цілеспрямовано розвивається у напрямках відкритості, гнучкості та варіативності, узгоджуючись із існуючими типами навчальних закладів та їх рівнями. Упровадження сучасних педагогічних технологій у процес підготовки професійних кадрів забезпечує індивідуально орієнтований підхід, тим самим удосконалюючи зміст та поліпшуючи результат педагогічної діяльності.

У ході наукового пошуку встановлено, що провідним напрямом реформування мистецької освіти є розвиток професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва та формування потреби до постійного самоаналізу і самовдосконалення.

Вивчення досвіду мистецької освіти показало, що важливою умовою творчого розвитку майбутнього вчителя музики є індивідуалізація його музичної підготовки [4, 54].

Професійні знання, уміння та навички гри на інструментах надаються майбутньому вчителю-музиканту у особистому (індивідуальному) контексті, а особисте і загальне взаємозбагачуються. Завдяки методологічно спрямованій індивідуальній аудиторній, самостійній та консультативній роботі у майбутнього вчителя формується комплекс професійної компетенції.

Зміни парадигмальних засад під час переходу до кредитно-трансферної системи навчання виявили необхідність їхнього перегляду. Завдяки цьому гуманістична парадигма вимагає переорієнтування освіти на людину, її потреби, інтереси, здатності до певного виду діяльності. Як відомо, гуманістична парадигма ґрунтується на кількох підходах, зокрема *особистісно-орієнтованому* і *компетентнісному*, які спрямовують фахову підготовку в бік гуманізації освіти.

Особистісно орієнтований підхід сприяє підвищенню ролі людського чинника через індивідуалізацію навчання, урахування досвіду студента, його відношення до предмета, що вивчається.

Компетентнісний підхід для майбутнього вчителя музичного мистецтва – це поступова переорієнтація на створення умов для набуття комплексу компетенцій, які сприяють формуванню особистості фахівця, здатного постійно змінюватися, самовдосконалюватися в умовах багатофакторного середовища: соціально-економічного, політичного, інформаційного і комунікаційного. Отже, *компетентнісний підхід* у системі навчання є особливо значущим у мистецькій та музично-педагогічній освіті [6, 85 – 87; 7, 14].

Професійна компетенція майбутнього вчителя музики має декілька видів діяльності:

- на рівні реалізації діяльності – сукупність функцій, які реалізує фахівець;

- на рівні суб'єкта діяльності – володіння професійною кваліфікацією, досвідом;

- на особистісному рівні – сукупність індивідуальних якостей фахівця, які надають можливість реалізуватися у професійній діяльності.

У контексті сучасної парадигми освіти майбутній вчитель музичного мистецтва повинен уміти заглибити своїх учнів у атмосферу творчості, пошуку нового, піддавати сумнівам сталі істини. Для успішного оволодіння мистецькими дисциплінами та формування творчого ставлення до процесу музично-педагогічного навчання доцільно виділити такі складові інтелектуальної діяльності, як: сформованість елементарних пізнавальних процесів, активне мислення та організованість [5, 34 – 38; 2, 24 – 27].

Практика професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у ВНЗ свідчить, що прогнозованих позитивних результатів можна досягти за допомогою індивідуалістичного підходу під час складання освітньо-професійної програми, аналізу та рефлексії досягнень, зіставлення нових знань, умінь та навичок із набутим досвідом [6, 22 – 25]. У процесі викладання мистецьких дисциплін особливу увагу необхідно звертати на якість засвоєння нової інформації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та прагнення вдосконалювати набуті навички.

У центрі уваги майбутнього вчителя музичного мистецтва – кожен школяр як особистість, який свідомо ставиться до запропонованих засобів пізнання, бо музика підсилює й удосконалює емоційні сили учня, виховує його, розвиває творчість, креативність і перцептивність, позитивно впливає на вивчення інших навчальних предметів.

Вивчення та аналіз системи сучасної мистецької освіти показали, що художній смак «активних» учнів загальноосвітніх навчальних закладів переважно зорієнтовано на сучасну музику, а креативність поглинається комп'ютерами, які послаблюють традиційні соціальні функції культури. Внаслідок цього музичне виховання в школі приводить до односторонності цінностей і ціннісних орієнтацій, бо не ґрунтується на сучасних смаках дітей. Однак, слід було б пам'ятати, що «музика забезпечує невербальну комунікацію, яка служить важливою передумовою для соціалізації людини» [3, 11].

Професійна спрямованість навчання є ключовою в музично-педагогічній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва, а вільне володіння музичним інструментом – одним із засобів успіху його майбутньої професійної діяльності. Розвиток виконавських якостей у відриві від педагогічного завдання не може розглядатися як позитивне явище. Інструментальне навчання повинно бути професійно спрямоване на фах вчителя. Педагогічно доцільно, щоб освітньо-професійна програма була комплексною та включала мету, планування, зміст, засоби, методика, організаційні форми, які допомагатимуть у практичній роботі з учнями.

Під час розробки програми для майбутнього вчителя музичного мистецтва важливо реалізувати професійно-педагогічну спрямованість інструментального навчання, яка забезпечує ефективну музично-педагогічну підготовку. У ході навчально-виховного процесу доречно використовувати дворівневу систему інструментального навчання студентів, засновану на принципах індивідуалізації та диференціації.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва в сфері інструментально-виконавського навчання ведеться з урахуванням психосоматичних особливостей. Такий підхід забезпечує оптимальні умови психоемоційної адаптації студентів до навчання, зокрема до таких форм роботи, як: академічний концерт, контрольні модульні точки, іспити. Психофізична єдність підготовчо-виконавського процесу забезпечує поступове вдосконалення виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва та створює фундамент для професійного росту.

Однією із форм упровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес є звітність студентів, а саме: комплексний залік з виконання програмних музично-педагогічних творів, технічний залік з моделювання гам, колоквиум. Для активізації процесу оволодіння професійними знаннями, уміннями та навичками доречно використовувати психолого-педагогічну діагностику студентів з питань професійної спрямованості інструментального навчання та виявлення професійно-виконавських проблем. Створення діагностичного інструментарію для визначення творчих музичних здібностей, індивідуаль-

них психофізіологічних особливостей студента позитивно впливатиме на професійну підготовку вчителя музичного мистецтва.

Принциповою особливістю організації професійної підготовки за вимогами кредитно-трансферної системи організації навчального процесу (ЕКТС) є участь самого студента в формуванні власної індивідуальної освітньо-професійної програми. Цей момент уявляється нам особливо важливим, зокрема, в аспекті добору навчального репертуару з навчальної дисципліни «Спеціальний музичний інструмент (баян, акордеон)».

Традиційно викладачі, складаючи для кожного студента репертуарний план, керувалися виключно власними, часто малообґрунтованими міркуваннями та неусвідомленими уподобаннями. До уваги міг братися хіба що вже наявний рівень виконавської майстерності студента. При цьому інтереси, уподобання, смаки студента жодним чином не враховувалися.

Викладачі кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради детально проаналізували музичний репертуар, передбачений для вивчення майбутніми вчителями музичного мистецтва загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) та музичними керівниками дошкільних навчальних закладів (ДНЗ).

Результати аналізу свідчать, що в програмних вимогах перевага віддається творам класичного, академічного репертуару, який виступає основою всієї системи інструментальної підготовки майбутнього педагога-музиканта (програмою пропонується приблизно 100 – 120 класичних творів). Саме на опанування цієї частини репертуару відводиться переважна більшість навчального часу. Проте молоді вчителі музичного мистецтва та музичні керівники дошкільних навчальних закладів, вивчивши за період навчання максимально 15 – 20 подібних творів, практично одразу після закінчення педагогічного ВНЗ припиняють самостійну роботу з підтримання та вдосконалення виконавської майстерності і починають уникати необхідності застосовувати в реальному педагогічному процесі ЗНЗ та ДНЗ ці, досить складні в виконавському відношенні, твори. До того ж у більшості випадків є можливість прослухати їх на уроках та музичних заняттях у повноцінному

високохудожньому виконанні визнаних майстрів (солістів, хорів, оркестрів) на відео- та аудіо носіях.

В умовах експериментального навчання гри на музичному інструменті, організованого за вимогами ЄKTS, викладачі кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя Харківської гуманітарно-педагогічної академії залучали студентів до складання репертуарного списку як складової індивідуальної освітньо-професійної програми. Виявлено, що студенти, які мають можливість самостійно обирати із запропонованого переліку твори для вивчення, розподіляють питому вагу різних стилів і жанрів таким чином:

10 – 15 % обсягу запланованого репертуару – класичні (академічні) твори;

40 – 50 % – народні пісні й танці;

30 – 40 % – музичні твори для дітей (підкреслимо, що у більшості випадків це твори 70 – 90 рр. ХХ ст.);

20 – 30 % – сучасна популярна музика;

1 – 5 % – твори сучасних українських композиторів.

Досвід свідчить, що вельми перспективним прийомом, поряд з консультаціями викладача методики музичної освіти та рекомендаціями викладача-інструменталіста, є самостійне попереднє ознайомлення студентів з запропонованими музичними творами. У тих випадках, коли студент мав змогу продивитися «з листа» більшість творів з орієнтовного переліку, він більш свідомо підходив до вибору та формування власної індивідуальної навчальної програми.

Висновки. Таким чином, у контексті сучасної парадигми освіти майбутній учитель музики – це особистість, яка володіє музично-педагогічним досвідом та індивідуальними якостями, які в сукупності надають можливість реалізовуватись в галузі професійної діяльності. Зокрема, кредитно-трансферна організація навчального процесу має значний потенціал індивідуалізації професійної підготовки сучасних вчителів музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Апраксина О.А. О современных требованиях к подготовке учителя-музыканта для общеобразовательной школы / О. А. Апраксина // Музыкально-педагогическая подготовка учителя. – М. : МГПИ, 1972. – 213 с.
2. Арчажникова Л.Г. Способности к осуществлению муз.-пед. деятельности / Л.Г. Арчажникова // Вопросы фортепианной подготовки. – М., 1980. – С. 23 – 30.
3. Белова И.К. Профессионально-педагогическая подготовка студентов к формированию восприятия музыки школьниками : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09 / И. К. Белова. – М, 1982. – 16 с.
4. Давидов М.А. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) / М.А. Давидов. – К. : Музична Україна, 1998. – 112 с.
5. Муцмакер В.В. Формирование профессионально значимых качеств личности будущего учителя музыки общеобразовательной школы в процессе его спец. підготовки / В.В. Муцмакер. – М. : МГПИ, 1998. – 62 с.
6. Прокопенко А.І. Зміна парадигмальних засад педагогічної науки при переході до кредитно-модульного навчання / А.І. Прокопенко. – Х. : ХДАК, 2005. – С. 85 – 87.
7. Рудницька О.П. Музыка і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти / О.П. Рудницька. – К. : Віпол, 1998. – 247 с.
8. Указ Президента України Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.